

Hol tart ma a nyelv motiváltságának a kutatása?

Székely Zsuzsa
BBTE Kolozsvár

A strukturalista és posztstrukturalista nyelvszemlélet hatása alatt álló európai és amerikai nyelvészeti hagyományban a nyelv motiváltságának a kérdése mindezidáig egy kevésbé kutatott kérdéskör. Az uralkodó nyelvészeti paradigmák szemléletmódját a konvencionalitás és az erős analitikusság jellemezte: a nyelvet első sorban mint jól definiálható szabályok által vezérelt konvencionális rendszert próbálták leírni, ahol az egyes nyelvi elemek tiszta kategóriákba szerveződnek (fonémák, morféma, lexémák, szintagmák stb.). Ebben a rendszerben a beszélő, annak társas-kognitív kontextusa, illetve maga a beszédtevékenység teljesen figyelmen kívül marad. Ez a fajta nyelvszemlélet azonban számos, az emberi beszéd kutatására irányuló izgalmas kérdés felvetését és vizsgálatát teszi lehetetlenné: hogyan keletkezett az emberi nyelv, hogyan tanulják meg a csecsemők anyanyelvüket, mivel magyarázható, hogy vannak hangutánzó és hangulatfestő szavaink, stb.

Előadásomban abból indulok ki, hogy a nyelv motiváltságának a kutatásához egy másfajta nyelvszemlélet szükséges, amit az eddigi pszicholingvisztikai, kognitív pszichológiai és idegtudományi eredmények is alátámasztanak: egy holisztikus, kevésbé formális szabályt alkalmazó és analógiásan szerveződő nyelvi modelltől kell kiindulnunk. Bemutatom, hogy a nyelv motiváltságának a kérdésével eddig kik foglalkoztak, milyen tudományos módszereket alkalmaztak, illetve milyen fontosabb kutatási eredmények születtek ebben a kérdéskörben.

Előadásomban arra is kitérek, hogy a hangalaki motiváció kérdéséhez szorosan kapcsolódik a hangutánzó és hangulatfestő szavak vizsgálata is. Ezeket már a hagyományos grammatikák is motivált nyelvi jeleknek tekintik, viszont vizsgálatukat a stilisztika területére utalják át, ahol aztán többnyire a költői nyelv sajátosságaként kezelik őket. Érdekes viszont nyelvészeti keretek között is foglalkozni velük, hiszen a mindennapi beszédre ugyanolyan jellemzőek mint a költői nyelvre, és rajtuk keresztül jól vizsgálható a nyelvi motiváltság és ikonicitás kérdése. Előadásomat azzal zárom, hogy milyen tudományos módszereket lehet alkalmazni a hangutánzó és hangulatfestő szavak kutatására.